

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Algemeen

Het weerstandsvermogen is te omschrijven als 'de mate waarin de gemeente Leusden in staat is middelen vrij te maken om (incidentele) financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van het bestaande beleid inzake de gemeentelijke dienstverlening'. Het weerstandsvermogen is een financieel vangnet voor optredende gevolgen van risico's die niet goed kunnen worden afgedekt op basis van het gevoerde risicomanagement. In deze paragraaf geven wij u inzicht in risico's van de gemeente, het beschikbare en het benodigde weerstandsvermogen.

Beleidskader

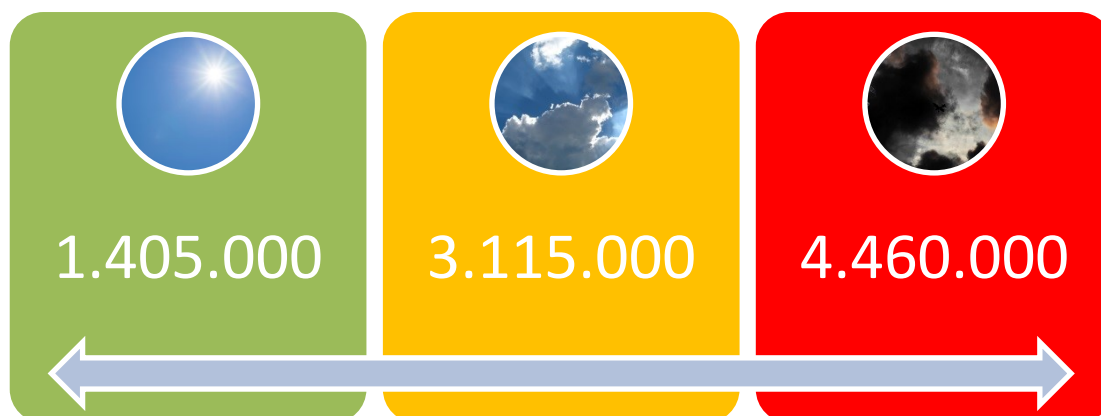
Het beleid is vastgelegd in de [Nota risicomanagement en weerstandsvermogen 2010](#). Er wordt onderscheid gemaakt in risico's van de algemene dienst en die van het grondbedrijf.

Risicomanagement

Bewustwording van risico's is een belangrijke stap in het beheersen van risico's. Daarom is het van belang regelmatig stil te staan bij de risico's die het bereiken van de doelstellingen in de weg staan en het gesprek hierover te organiseren. Onze risico's worden systematisch in beeld gebracht en op mogelijke consequenties beoordeeld. Tweemaal per jaar wordt een monitor samengesteld waarbij risico's worden geïnventariseerd dan wel geactualiseerd. Daarnaast zijn risico's en risicobeheersing een vast onderdeel van de planning en control gesprekken in onze organisatie. Risicomanagement draagt zo bij aan een grotere weerbaarheid en wendbaarheid. En dat is goed voor de continuïteit van de gemeente als het gaat om de uitvoering van taken en verantwoordelijkheden in de samenleving.

Risico's algemene dienst

Op basis van de [tweede risicomonitor 2017](#) zijn de belangrijkste risico's van de algemene dienst in beeld gebracht aan de hand van een drietal scenario's, namelijk het optimistische scenario (groen), het pessimistisch scenario (rood) en het midden scenario (oranje).

	Risico	optimistische scenario	midden scenario	pessimistisch scenario
1.	Algemene uitkering Gemeentefonds	360.000	800.000	1.010.000
2.	Jeugdhulp	250.000	650.000	1.050.000
3.	Grote projecten en onderhoud kapitaalgoederen	125.000	330.000	370.000
4.	Werk, inkomen en participatie	70.000	230.000	440.000
5.	Pensioenen & wachtgeld wethouders	125.000	215.000	300.000
6.	WMO	180.000	200.000	220.000
7.	Omgevingswet	P.M	P.M	P.M
8.	Bedrijfsvoering risico's	75.000	150.000	200.000
9.	Informatisering	50.000	150.000	255.000
10.	Verbonden en gerelateerde partijen	60.000	125.000	200.000

Risico	optimistische scenario	midden scenario	pessimistisch scenario
Overige risico's in monitor 2017-02	115.000	250.000	380.000
Totaal	1.435.000	3.100.000	4.425.000

Benodigd weerstandsvermogen Algemene dienst

Het benodigde weerstandsvermogen is genormeerd op 10% van de omzet van de algemene dienst. De (begrote) omzet van de algemene dienst voor 2018 bedraagt: € 52.480.000. Het benodigde weerstandsvermogen is genormeerd op € 5.248.000.

Omdat het totaal van de geïnventariseerde risico's aan de hand van het midden scenario (€ 3.100.000) lager is dan het genormeerd benodigd weerstandsvermogen wordt bij berekening van het weerstandsvermogen uitgegaan van het genormeerd benodigd weerstandsvermogen.

Beschikbare weerstandsvermogen Algemene dienst

Het beschikbare weerstandsvermogen voor het afdekken van de risico's bij de algemene dienst wordt gevormd door het vrij aanwendbare deel van de algemene reserve (basisdeel). Het (begrote) beschikbare weerstandsvermogen voor 2018 bedraagt € 4.028.000. Dit betreft de geprognoseerde stand van de algemene reserve; basisdeel per 1 januari 2018. Naast dit deel is voor het opvangen van risico's in het sociaal domein een afzonderlijke reserve sociaal domein ingesteld. De geprognoseerde stand van deze reserve bedraagt per 1 januari 2018: € 2.008.460,-.

Ratio weerstandsvermogen Algemene dienst

Wij drukken het weerstandsvermogen uit in een ratio. Met behulp van dit verhoudingsgetal wordt bepaald of het weerstandsvermogen toereikend is. De gemeente streeft naar een ratio van 1,0 met als toegestane bandbreedte een bovengrens van 1,2 en een ondergrens van 0,8. Komt de ratio buiten de bandbreedte dan wordt binnen een jaar een voorstel gedaan om het beschikbare weerstandsvermogen te verhogen of te verlagen. De ratio wordt als volgt berekend:

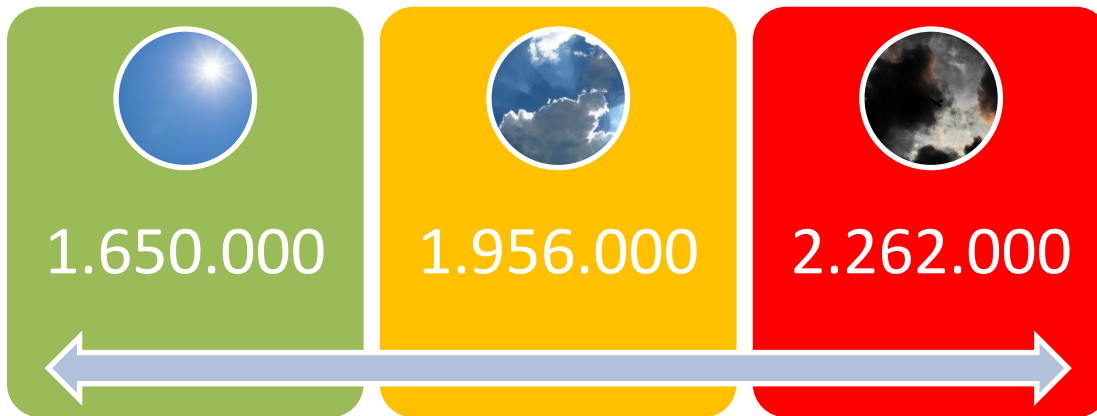
Conclusie:

De ratio van 0,77 (afgerond op 2 decimalen) valt buiten de bandbreedte. Het weerstandsvermogen is niet toereikend. In de Voorjaarsnota 2017 is de ratio geraamd op 0,78. Conform het huidige beleid zal het college in de Voorjaarsnota 2018 een voorstel doen om de ratio weer binnen de bandbreedte te brengen.

Ter nuancering van de lage ratio melden wij dat ons risicoprofiel voor een groot deel bestaat uit risico's binnen het sociaal domein, en onze reserve sociaal domein voldoende omvang heeft. Als we de reserve sociaal domein meenemen in onze berekening zou de ratio uitkomen op 1,15.

Risico's grondexploitatie

In de [Actualisatie van de diverse grondexploitaties](#) zijn de risico's benoemd (en waar mogelijk gekwantificeerd) die de gemeente loopt met de uitvoering van grondexploitaties. In januari 2017 is daarnaast de [Risicomonitor Grondbedrijf](#) aangeboden. Hierin worden de risico's per project nader gespecificeerd en wordt er gekeken naar de specifieke gevolgen van de economische crisis. Op basis van de risicomonitor Grondbedrijf zijn de risico's in beeld gebracht aan de hand van een drietal scenario's, namelijk het optimistische scenario (groen), het pessimistisch scenario (rood) en het midden scenario (oranje).

Benodigd weerstandsvermogen Grondbedrijf

In de [Nota Risicomanagement en Weerstandsvermogen](#) is beschreven hoe de norm voor het benodigde weerstandsvermogen wordt berekend. Op basis van de grondexploitaties zoals opgenomen in de Actualisatie 2017 wordt het benodigde weerstandsvermogen grondbedrijf genormeerd op € 1.859.000.

In de [Risicomonitor grondbedrijf](#) van januari 2017 is de 'voorziening kredietcrisis' op basis van een uitgebreide risicoanalyse vastgesteld op € 1.806.000. Dit bedrag wordt nodig geacht om de gesignaleerde risico's tegen het zogenaamde 'middenscenario' af te dekken en is gereserveerd binnen de Algemene Reserve Grondbedrijf. Voor de harde risico's, welke leiden tot grondexploitaties met een verwacht negatief resultaat zijn reeds voorzieningen gevormd. Deze betreffen de voorzieningen Biezenkamp en Groot Agteveld. Hiermee deze risico's op een afzonderlijke wijze afgedekt en zijn daarom niet meegenomen in de berekening van de ratio weerstandsvermogen. Bij berekening van het weerstandsvermogen wordt dan ook uitgegaan van het genormeerd benodigd weerstandsvermogen.

Beschikbare weerstandsvermogen Grondbedrijf

Het beschikbare weerstandsvermogen grondbedrijf wordt gevormd door het vrij aanwendbare deel van de Algemene Reserve Grondbedrijf. Dit bedraagt per begin 2017 bedraagt de omvang van deze reserve € 2.525.000,-

Ratio weerstandsvermogen Grondbedrijf

Evenals voor de Algemene Dienst wordt ook voor het Grondbedrijf uitgegaan van een ratio van minimaal 1,0 met als toegestane bandbreedte een bovengrens van 1,2 en een ondergrens van 0,8. Komt de ratio buiten de bandbreedte dan wordt binnen een jaar een voorstel gedaan om het beschikbare weerstandsvermogen te verhogen of te verlagen. De ratio wordt als volgt berekend:

Conclusie:

De ratio van 1,36 is hoger dan binnen de afgesproken bandbreedte. Het weerstandsvermogen is hiermee ruim toereikend

Kengetallen financiële positie

Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de rekening of de balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de (ontwikkeling van de) financiële positie. Naast de kengetallen wordt een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie opgenomen.

Bij de beoordeling van de kengetallen maken we gebruik van ‘zogeneten ‘signaleringswaarden’ die afkomstig zijn uit onder meer de stresstest voor 100.000+gemeenten en die door meerdere gemeenten worden gehanteerd. In de tabel hieronder is te zien welke waarden bij welke categorie (A, B of C) behoren. Wij zullen de kengetallen opnemen en indelen in onderstaande drie categorieën waarbij categorie A het minst risicovol is en categorie C het meest.

Kengetallen:	Signaalwaarden kengetallen		
	Categorie A	Categorie B	Categorie C
netto schuldquote	< 90 %	< 90 -130 %	> 130 %
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90 %	< 90 -130 %	> 130 %
Solvabiliteitsratio	> 50 %	20 – 50 %	< 20%
structurele exploitatieruimte	> 0 %	> 0 %	< 0 %
grondexploitatie	< 20%	20 – 35%	>35%
belastingcapaciteit	< 95%	95 – 105 %	> 105 %

In de hierna opgenomen tabel zijn de voorgeschreven kengetallen vermeld en zijn de berekende waarden alsmede het verloop van deze waarden ingevuld. Daarna volgt per kengetal een korte uitleg en wordt op de uitkomst en situatie voor Leusden ingegaan.

Kengetallen:	Begroting 2018			Verloop van de kengetallen						
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018		MJR 2019		MJR 2020		MJR 2021	
netto schuldquote	-/- 34 %	-/- 22%	-/- 5%		-/- 12%		-/-15%		-/- 17%	
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-/- 34 %	-/- 22%	-/- 6%		-/- 12%		-/- 16%		-/- 17%	
solvabiliteitsratio	49%	37%	46%		47%		53%		53%	
structurele exploitatieruimte	0,33%	-/- 0,31%	0,16%		0,99%		1,13%		1,06%	
grondexploitatie	20%	14%	9%		-2%		2%		0%	
belastingcapaciteit	85%	87%	90%		90%		90%		90%	

Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie en zegt het meest over de financiële vermogenspositie van een gemeente. De netto schuldquote geeft aan of een gemeente investeringsruimte heeft of juist op haar tellen moet passen. Daarnaast zegt het kengetal ook wat over de flexibiliteit van de begroting. Hoe hoger de schuld is, hoe meer kapitaallasten er zijn (rente en aflossing) waardoor een begroting minder flexibel wordt. Voor Leusden geldt een negatieve schuldquote omdat wij een erg lage schuldenlast hebben. De (negatieve) netto schuldquote neemt af ten opzichte van de jaarrekening 2016 omdat onze liquide middelen sterk afnemen door een aantal investeringsprojecten. Toch blijft onze netto schuldpositie van Leusden laag en financieel gezond.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Omdat er bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal terugbetaald worden geeft dit kengetal inzicht in wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen. Het aandeel doorgeleende gelden is voor Leusden relatief beperkt waardoor de uitkomst van dit kengetal niet of nauwelijks afwijkt van de netto schuldquote. Dit geeft aan dat het ‘terugbetalingsrisico’ gering is.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft de mate aan waarmee de gemeentelijke bezittingen zijn betaald met eigen middelen. Anders gezegd: het aandeel van het eigen vermogen in het totaal vermogen. Hoe hoger de verhouding eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen hoe gezonder de gemeente. Normaal bevindt de solvabiliteitsratio van een gemeente zich tussen de 30% en 80%. Leusden bevindt zich met een solvabiliteitsratio voor de begroting 2018 van 46% binnen deze bandbreedte. Dit betekent dat onze bezittingen zijn gefinancierd met 46% eigen vermogen (reserves) en 54% vreemd vermogen (voorzieningen, langlopende schulden en kortlopende schulden).

De solvabiliteitsratio heeft als signaleringswaarde **B**. Dit wordt mede veroorzaakt door het grote aandeel van onderhoudsvoorzieningen in onze balans. Wanneer rekening wordt gehouden met deze voorzieningen, door deze uit het balanstotaal van de vaste en vlottende passiva te halen, dan komt de solvabiliteitsratio uit op 72% voor begrotingsjaar 2018. Hieruit blijkt dat Leusden in staat is zeer goed te voldoen aan zijn financiële verplichtingen.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering en eigen belastinginkomsten. Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld de personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. Het kengetal geeft hiermee aan hoe groot de structurele vrije ruimte binnen de vastgestelde begroting is. Daarnaast geeft dit kengetal ook aan of de gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen dan wel of er nog ruimte is voor nieuw beleid.

Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van gemeentes. De boekwaarde van de voorraad gronden is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. Het kengetal geeft weer hoe de waarde van de grondexploitatie zich verhoudt tot de totale baten. Hoe lager het kengetal, hoe beter. In meerjarenperspectief neemt ons kengetal af omdat de grondexploitaties langzaam aflopen. Het kengetal is voor 2019 negatief (uniek), omdat we een negatief onderhanden werk saldo hebben i.v.m. de afwikkeling van Valleipark. Dit is een gunstige uitkomst.

Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde. De ruimte die een gemeente heeft om haar belastingen te verhogen om bijvoorbeeld opgetreden risico's op te vangen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en de reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. Voor de begroting 2018 komt het kengetal voor de belastingcapaciteit uit op 90%. De belastingcapaciteit ligt onder het landelijk gemiddelde.

Beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie

Het weerstandsvermogen van de Gemeente Leusden valt net buiten de ondergrens van 0,8. Desondanks is er voldoende ruimte om financiële tegenvallers op te vangen. Daarnaast geven de financiële kengetallen aan dat Leusden een sterke financiële positie heeft. De schuldenlast van Leusden ten opzichte van de eigen middelen is relatief laag. Hierdoor is de druk van de rentelasten en de aflossing van geldleningen op de exploitatie laag te noemen. Ook is onze belastingdruk laag te noemen ten opzichte van het landelijke gemiddelde. Voor Leusden is er sprake van een structurele vrije ruimte binnen onze begroting. Hiermee hebben we ruimte om structurele risico's op te vangen. Het kengetal grondexploitatie geeft aan dat wij nog boekwaarden aan voorraad gronden hebben die door middel van verkopen moeten worden goedge maakt. In meerjarenperspectief neemt dit sterk af. Ook beschikken we voor onze grondexploitaties over ruim voldoende weerstandsvermogen om eventuele financiële tegenvallers op te vangen.